

ISKM12

Organizace znalostí

29. 9. 2023: EPISTEMIOLOGICKÉ A
SÉMIOLOGICKÉ OTÁZKY OZ I

KISK FF MU, PODZIM 2023

MGR. JOSEF SCHWARZ

126172@MAIL.MUNI.CZ

Proč organizace znaností?

**NEBOLI: K ČEMU JE OBLAST V ANGLIČTINĚ NAZÝVANÁ
KNOWLEDGE ORGANIZATION DOBRÁ.**

Photo by Valdemaras D. on Unsplash

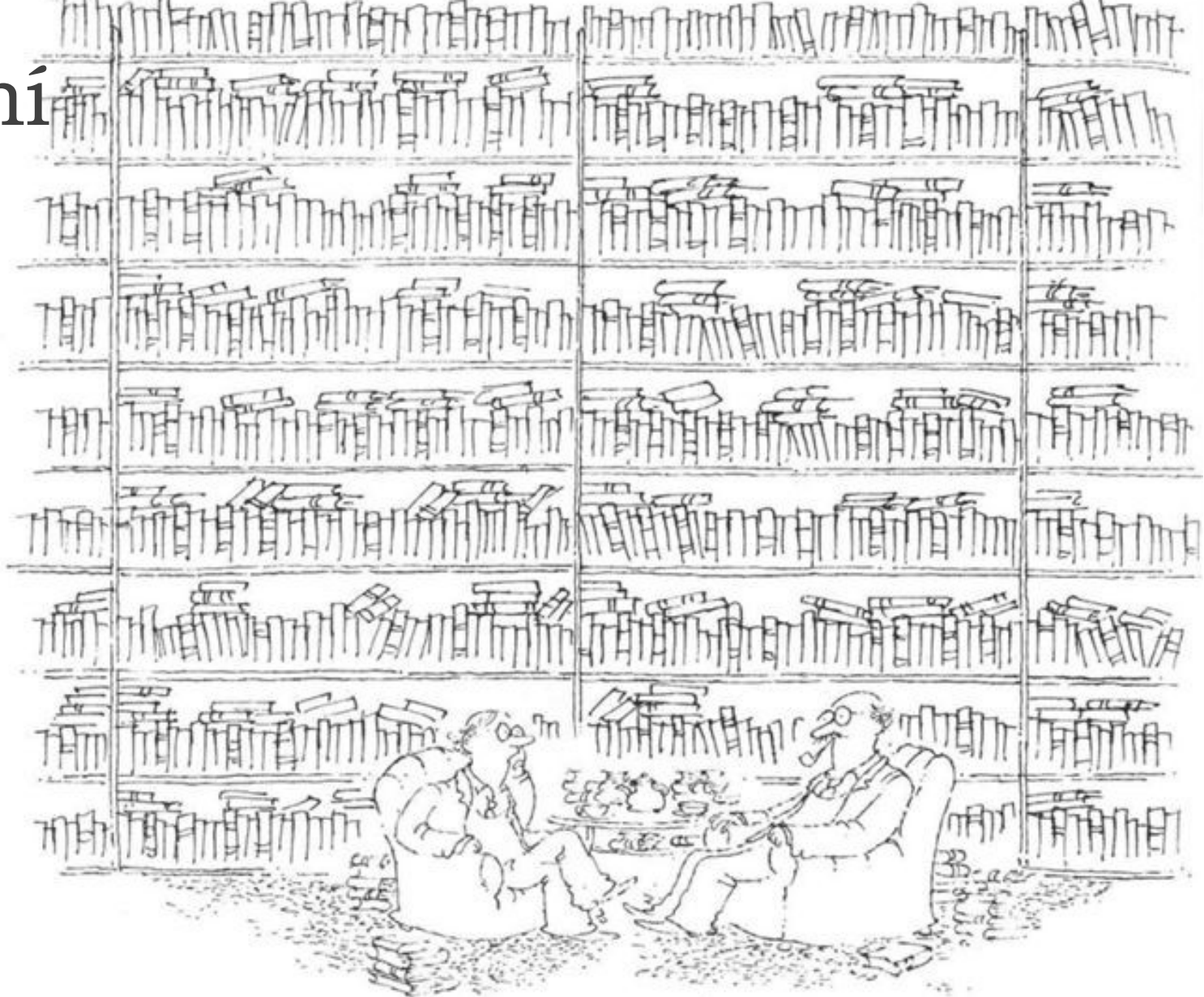

Informační exploze

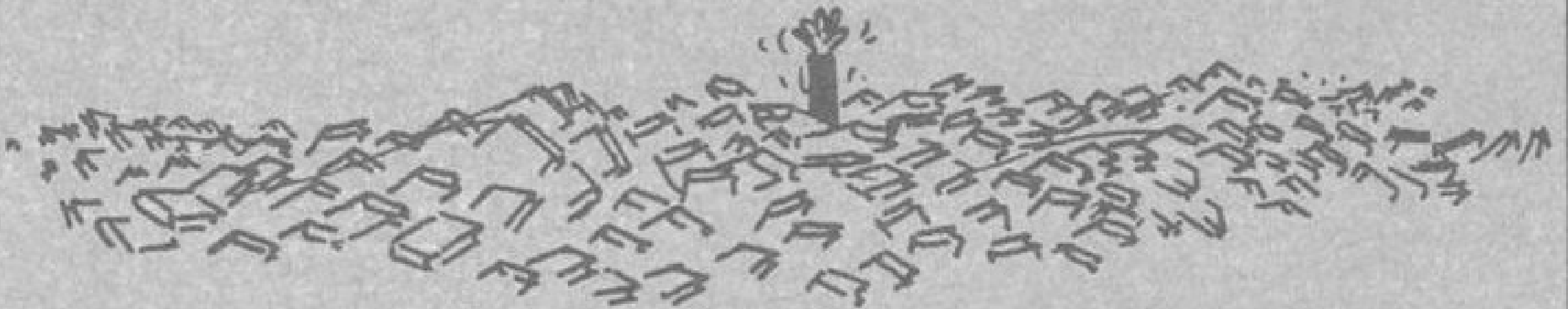
Zvláště po druhé světové válce roste množství zachycených dat, informací, poznatků.

Informační přetížení

Objektivní důsledek: Informační exploze komplikuje efektivní vyhledávání informací i jejich využívání.

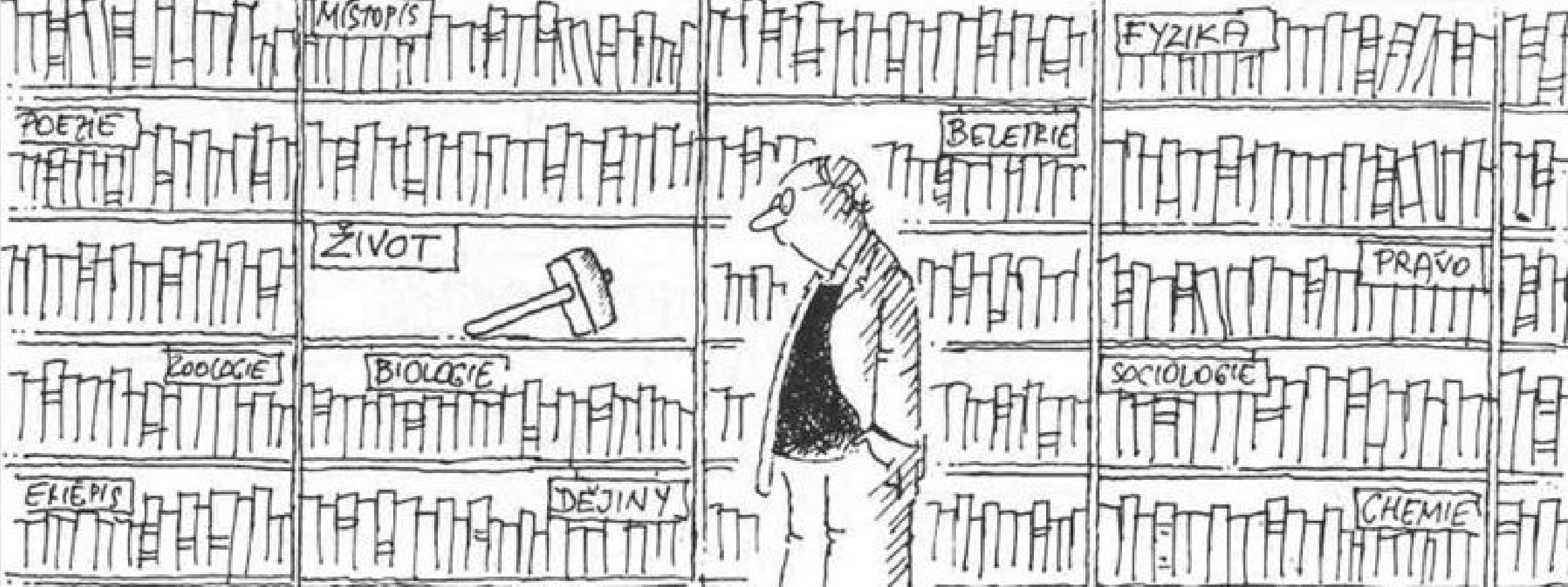

BOŽENA ... BOŽENA NĚMCOVÁ, ŘÍKÁTE ? HROME, TO JE MI NĚJAK POVĚDOME.

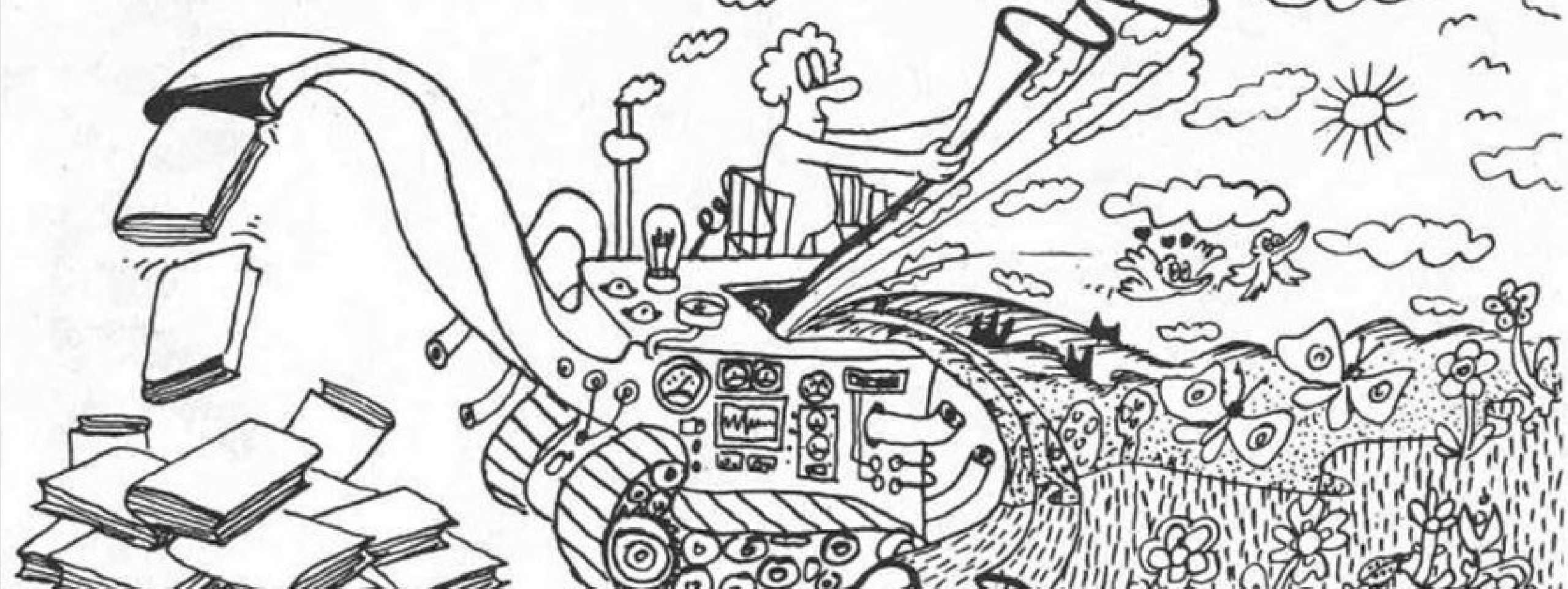
Informační neuróza/deprivace

Subjektivní důsledek: Psychologické dopady v podobě stavů způsobených nadbytkem informací nebo nedostatkem informací relevantních; vede k neschopnosti rychlého a racionálního rozhodování, ke stresu, únavě, roztržitosti a dalším negativním jevům.

Organizace znalostí

Jedním z řešení uvedených problémů je pořádání informací/dokumentů.

Specializace vs transdisciplinarita

Jsme skutečně schopni zachytit neustále sílící proud zaznamenaného poznání? A jaká je vlastně povaha tohoto poznání? Jsou systémy organizace znalostí schopny se tomuto rychlému tempu přizpůsobovat?

Vnitřní pořádací princip KOS

předurčuje možnosti a limity inference

ABECEDNÍ ŘAZENÍ ??? ÚKOL

číselníky	rotované rejstříky	štítky	rubrikátory
folksonomie	rubrikátory	hesláře	klíčová slova
grafy znalostí	řízené slovníky	klastry	pojmové grafy
hesláře	selekční jazyky	seznamy	grafy znalostí
jmenný prostor	sémantické sítě	tezaury	jmenný prostor
klasifikace	seznamy	konspekt	řízené slovníky
klastry	soubory autorit	unitermy	selekční jazyky
klíčová slova	štítky	číselníky	sémantické sítě
konspekt	taxonomie	ontologie	soubory autorit
mapy témat	tezaury	rejstříky	předmětová hesla
ontologie	unitermy	taxonomie	rotované rejstříky
pojmové grafy		mapy témat	
předmětová hesla		folksonomie	
rejstříky		klasifikace	

TEMATICKÉ ŘAZENÍ

01 GENERICKÉ POJMY

jmenný prostor
ontologie
řízené slovníky
selekční jazyky
sémantické sítě

05 ŘÍZENÉ SLOVNÍKY

05.1 ŘÍZENÉ SLOVNÍKY PŘEDMĚTOVÉHO TYPU

folksonomie
hesláře
klíčová slova
předmětová hesla
rejstříky
rotované rejstříky
seznamy
soubory autorit
štítky

tezaury
unitermy

05.5 ŘÍZENÉ SLOVNÍKY SYSTEMATICKÉHO TYPU

číselníky
klasifikace
klastry
konspekt
rubrikátory
taxonomie

10 FORMÁLNÍ ONTOLOGIE

grafy znalostí
mapy témat
pojmové grafy

TROCHA TEORIE I.

Několik základních pojmů

V JAKÉM VZTAHU JSOU **DATA**, **INFORMACE** A **ZNALOSTI**? JAK SE LIŠÍ **DATA**, **METADATA** A **PARADATA**? A PROČ V KNIHÁCH NENAJDEME **ZNALOSTI**...

Data, informace, znalosti

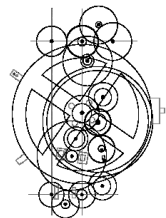

Data

- Vymezení: Zaznamenané symbolické reprezentace reálného světa nebo světů fikčních
- Médium (nosič): Analogové (hlína, kámen, papír atd.) nebo digitální
- Struktura: Data strukturovaná (seznamy, tabulky, databáze atd.) nebo nestrukturovaná (text)
- Formát: Číselný, textový, obrazový, zvukový, audiovizuální, kombinovaný

Příklady:

- [460.8](#)
- [NA1995](#)
- [Příštpo](#)

Informace

- Vymezení: data s přiděleným významem
- Médium (nosič): Analogové (hlína, kámen, papír atd.) nebo digitální
- Struktura: Informace faktografické, plnotextové, bibliografické atd.
- Formát: Číselný, textový, obrazový, zvukový, audiovizuální, kombinovaný

Příklady:

- 460,8 m.n.m.
- NA1995 Architecture as a profession
- obec Příštpo

Znalost

- Vymezení: informace s přiděleným kontextem
- Médium (nosič): Mozek
- Struktura: Poznatkový tezaurus
- Formát: Elektrochemický signál
- Druhy: explicitní, tacitní

Příklady:

- 460,8 m.n.m. (Říp) **ÚKOL 1**
- NA1995 Architecture as a profession (LCC)
- Příštpo u Jaroměřic nad Rokytnou

Exkurz: data, metadata, paradata

Data

Metadata

- Vymezení: Data o datech související s jejich obsahem, vlastnostmi, formátem a dalšími charakteristikami.
- Dělení: popisná, strukturální, technická, administrativní aj. (záleží na kritériu členění)
- Příklady:
  - 460,8 m.n.m. | [Bpv](#)
  - NA1995 Architecture as a profession | Last revision 2013/30/12
  - Příštpo u Jaroměřic nad Rokytnou | [544752](#)

Paradata

- Vymezení: Údaje o procesu vzniku/sběru, použití, interpretaci a kvalitě dat a jeho metodách; zajišťuje správné pochopení dat, jejich adekvátní využití a reprodukovatelnost výzkumu
  - 460,8 m.n.m. || Ověřeno vlastním měřením
  - NA1995 Architecture as a profession || Duplicitní k TU234B
  - Příštpo u Jaroměřic nad Rokytnou || Definitivní stav

Data, informace, znalosti

Faktograficko-terminologická poznámka

POZOR!!!:

- Neexistují **tzv. tvrdá data** ve smyslu nezpochybnitelných údajů, protože data jsou výsledkem výzkumu, měření a interpretace za použití specifických metrik, nástrojů a metodologie. *Příklad 1* ([Mt. Everest](#))
- Nezaměňovat **fakta a data** – fakta jsou údaje nebo tvrzení, která lze ověřit a jsou považována za pravdivá; data naproti tomu jsou pouhým záznamem bez pravdivostní hodnoty.

Jazyková poznámka:

Termín	Singulár	Plurál
fakt*	fakt, faktum	fakta
dat*	[neexistuje] (údaj)	data (údaje)
informac*	informace	informace
znalost*	znalost („jednotková“ znalost: poznatek)	znalosti

TROCHA TEORIE II.

Sémiotický trojúhelník

ZÁKLADNÍ **EPISTEMOLOGICKÝ MODEL** A JEHO SOUVISLOST S
FILOZOFICKÝM MODELEM K. R. POPPERA. OBJEKTIVNÍ A
SUBJEKTIVNÍ KLASIFIKACE. DŮSLEDKY PRO ORGANIZACI
ZNALOSTÍ: CO VLASTNĚ TŘÍDÍME?

Sémiotický trojúhelník a teorie tří světů Karla Poppera a Johna Ecclese

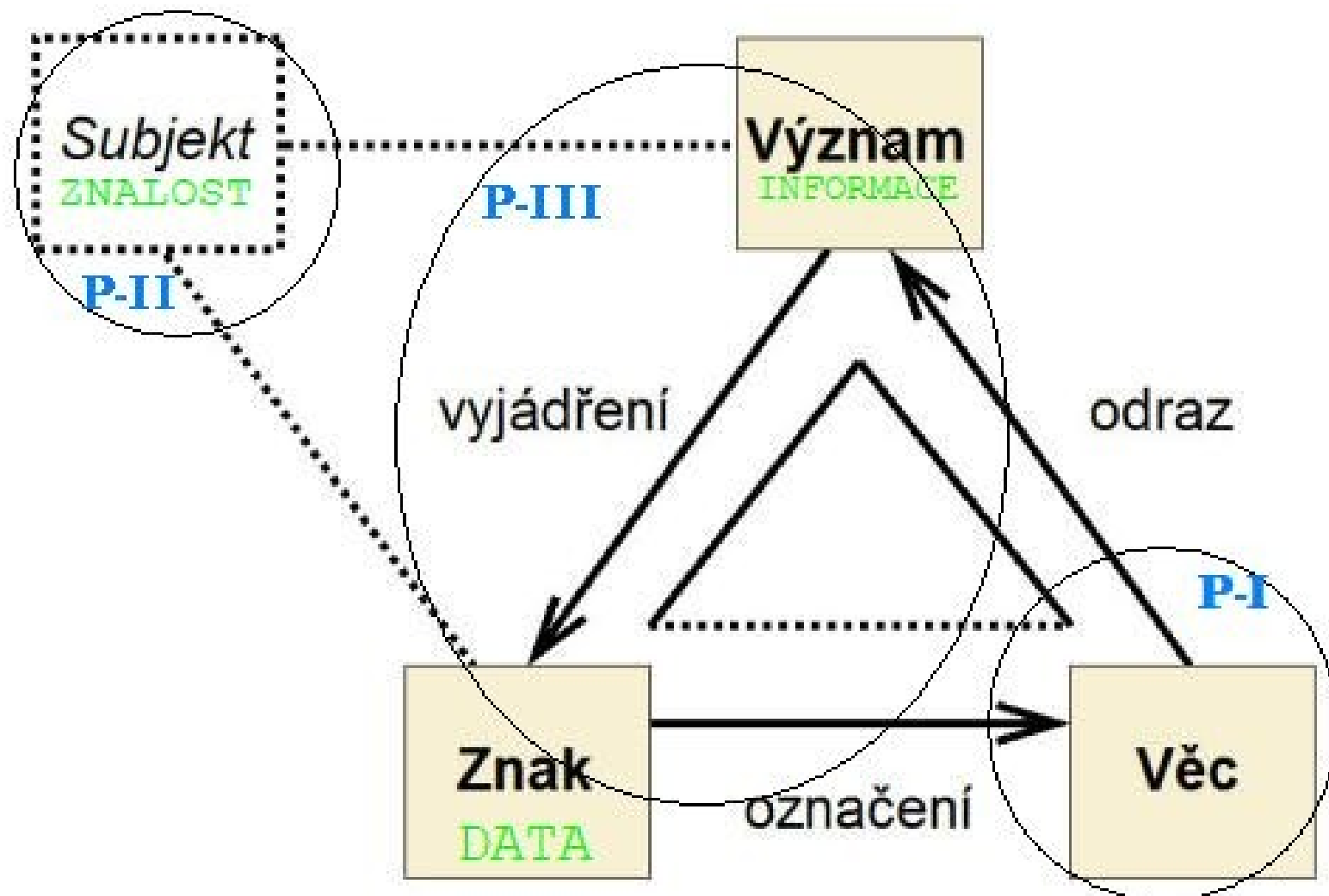

Schéma převzato z KUČEROVÁ, Helena. Co analyzujeme při obsahové analýze dokumentů? K pojmu aboutness v organizaci znalostí. Knihovna [online]. 2014, roč. 25, č. 1, s. 36-54 [cit. 2023-03-15]. Dostupný z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna141/141036.htm> a upraveno.

Popperův svět III

Typologie a atributy

Zaznamenané poznání

- Informační objekt
  - Dokument
    - Vědecká zpráva
    - Časopis
      - Vědecký časopis
      - Společenský časopis
    - Znalecký posudek
    - Faktura
  - 3D objekt
    - Kamenná stéla

Atributy informačního objektu

Atributy informačního objektu

Označení	Dokumentografická úroveň	Příklad1	Příklad2	Příklad3	Příklad4	Příklad5	Příklad6
		Informační objekt: Trajánův sloup	Informační objekt: Enúma eliš	Informační objekt: Babička	Informační objekt: Zpívá Jan Werich	Informační objekt: Filmové Brno	Informační objekt: Když se země chvěje
A	nosič/médium	kámen	hlína	papír	analogové médium	digitální médium	digitální médium
B	forma	kamenný sloup	hliněné tabulky	kniha	gramofonová deska	databáze	Webová stránka
C	typ/druh	pamětní sloup	klínopisné tabulky	tištěná kniha	LP (dlouhohrající gramofonová deska)	relační databáze	Webový dokument
D	formát obsahu	text	text	text	zvuk	data	komiks
E	žánr	pamětní reliéfy	epos	beletrie /próza	písně	faktografie	naučná fikce
F	obsah	římsko-dácké války	kosmogonické mýty	venkovský život	život, kultura, společnost	brněnská kina	Zemětřesení, seismologie

Co třídí (organizuje):

BADATEL (ORNITOLOG)

A/ Pozorování a analýza/syntéza jevu: *datel břidlicový* (věc)

B/ Třídění jevu za pomoci taxonomie: *datel břidlicový* (význam/znak)

C/ Záznam o jevu: *datel břidlicový* (informační objekt)

INFORMAČNÍ SPECIALISTA

A/ Pozorování a analýza/syntéza jevu: *datel břidlicový* (informační objekt)

B/ Třídění jevu za pomoci systému organizace znalostí: *datel břidlicový* (význam/znak)

C/ Záznam o jevu: *datel břidlicový* (metadata)

DIGITÁLNÍ BADATEL

A/ Pozorování a analýza/syntéza jevu: *datel břidlicový* (metadata)

B/ Třídění jevu za pomoci systému organizace znalostí a dalších nástrojů pro zpracování (velkých) dat a metadat: *datel břidlicový* (metavýznam/metaznak)

C/ Záznam o jevu: *datel břidlicový* (metametadata)

// Pauza s úkoly

ÚKOL 3: Je těhotenství nemoc?

ÚKOL 4: Je Franz Kafka český spisovatel?

ÚKOL 5: Je nealkoholické pivo nealkoholický nápoj?

// Pauza s úkoly – autorské řešení

ÚKOL 3: Je těhotenství nemoc?

- [Ano: MKN, třída O](#)
- [Ne: PSH, třída bi \(biologie\)](#)

ÚKOL 4: Je Franz Kafka český spisovatel?

- Ano: narodil se v Praze, tvořil v českém prostředí
- Ne: psal německy (a není tudíž v [LČL](#))

ÚKOL 5: Je nealkoholické pivo nealkoholický nápoj?

- Ano: jmenuje se tak
- Ne: obsahuje zbytkový alkohol (u nás cca 0,5 %, [v jiných zemích odlišně](#))

Třídění jako objektivní proces?

„Prekurzory“ třídění:

- ❑ ontologická východiska (co je svět?)
- ❑ epistemologická východiska (realismus X nominalismus | konceptualismus)
- ❑ teleologický východiska (účel)

Teoretické přístupy k třídění:

- ❖ objektivistické stanovisko (bere v potaz jen Popperovy světy I a III):
  - ❖ klasická teorie kategorií
- ❖ experencialistické stanovisko (zohlednění i Popperova světa II):
  - ❖ kognitivní vědy (prototypy a bázové kategorie)
  - ❖ doménová analýza